

SPÓR O GIERKA TRWA

Postać Edwarda Gierka do dziś budzi żywe emocje. Przykładem może być inicjatywa zmierzająca do przemianowania ronda Edwarda Gierka w Sosnowcu na rondo Arcybiskupa Jana Cieplaka. Piotr Dudała zwrócił się w tym celu o opinię do katowickiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. Po jej uzyskaniu wystąpił z wnioskiem do przewodniczącego Rady Miejskiej. Ostatecznie jednak wniosek wycofał „w celu uspokojenia agresywnych zachowań”. Materiały drukowane poniżej zaczerpnęliśmy ze strony sosnowiecfakty.pl.

Daniel Mikłasiński

Przewodniczący Rady Miejskiej w Sosnowcu

W związku z otrzymaniem z oddziału IPN-u w Katowicach odpowiedzi na pytanie historyczne dotyczące byłego I sekretarza PZPR Edwarda Gierka, którą załączam poniżej, uprzejmie proszę o wszczęcie procedury odebrania mu tytułu honorowego obywatela miasta Sosnowca oraz zmianę nazwy Ronda Edwarda Gierka na Rondo Arcybiskupa Jana Cieplaka, pochodzącego z Zagłębia pierwszego metropolity wileńskiego. Uważam, że były szef PZPR, komunistycznej partii, która za swój cel miała budowę społeczeństwa komunistycznego i krzewienie tej zbrodniczej ideologii, „wielki przyjaciel KPZR i Związku Radzieckiego”, nie powinien dalej posiadać tego tytułu oraz obiektu na terenie miasta. Sądzę, że materiał z IPN-u świetnie uzasadnia dlaczego.

Łączę wyrazy szacunku

Piotr Dudała

Redaktor Naczelny serwisu sosnowiecfakty.pl

(2 stycznia 2010 r.)

Wielki przyjaciel KPZR i Związku Radzieckiego!

Edward Gierek urodził się 6 stycznia 1913 r. w Porąbce (obecnie dzielnica Sosnowca). Na początku lat dwudziestych wyjechał wraz z rodziną na Zachód, gdzie przebywał we Francji (1923–1934) i w Belgii (1935–1948). Na Zachodzie związał się z ruchem komunistycznym. W 1931 r. wstąpił w szeregi Francuskiej Partii Komunistycznej. Działalność polityczną kontynuował również podczas pobytu w Belgii, gdzie był aktywnym członkiem organizacji komunistycznych i działaczem polskich organizacji lewicowych. W 1946 r. został członkiem egzekutywy Polskiej Partii Robotniczej w Belgii, a po powrocie do kraju w 1948 r. członkiem PPR, a następnie PZPR.

Od chwili powrotu do kraju zaczął piąć się po szczeblach kariery w aparacie partyjnym. Początkowo pracował jako instruktor w Komitecie Centralnym PPR w Warszawie. W 1949 r. został etatowym pracownikiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach. W okresie największego nasilenia stalinizmu był słuchaczem Dwuletniej Szkoły Partyjnej w Warszawie (1949–1951). W październiku 1952 r. został posłem na Sejm PRL, którą to funkcję pełnił nieprzerwanie do grudnia 1980 r. W latach 1951–1954 był już sekretarzem KW PZPR w Katowicach, a następnie, w latach 1954–1956, kierował Wydziałem Przemysłu Ciężkiego KC PZPR w Warszawie. Dynamicznie rozwijała się jego kariera partyjna. W 1954 r. wszedł do ścisłej

czołówki komunistycznego establishmentu – został członkiem KC PZPR (do 1980 r.), a w 1956 r. sekretarzem KC PZPR i członkiem Biura Politycznego KC – gremium kierowniczego PZPR, którego członkowie podejmowali najważniejsze decyzje dotyczące partii i państwa.

Jako członek Biura Politycznego KC był współodpowiedzialny za politykę ekipy Władysława Gomułki. W marcu 1956 r. objął stanowisko I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach i tym samym stanął na czele największej organizacji partyjnej, a *de facto* również najbardziej uprzemysłowionego i zurbanizowanego regionu w kraju, na terenie którego znajdowały się kluczowe dla gospodarki PRL zakłady przemysłu wydobywczego i ciężkiego. W tym okresie kontynuowano ekstensywną politykę gospodarczą, która w następnych latach zaowocowała cywilizacyjną i ekologiczną zapaścią regionu. W 1968 r., jako I sekretarz KW, potępił bunt studentów i współuczestniczył w organizowaniu na terenie województwa kampanii antysemitkiej. Manifestacjom zbuntowanej młodzieży władze przeciwstawiały masowe wiece aktywu partyjnego, na których potępiano „wichrzycieli” i „syjonistów”. Z organizowanych we wszystkich województwach tysięcy tego typu imprez, jedna z największych odbyła się w Katowicach, gdzie I sekretarz KW PZPR Edward Gierek przestrzegł przed „mąceniem śląskiej wody”, która może „pogruchotać kości”. Zdobywał sobie coraz szersze poparcie, a najważniejsze i tak okazało się zaufanie Moskwy.

W grudniu 1970 r. wykorzystał polityczną i moralną porażkę Gomułki i stanął na czele partii. Jego polityka w początkowym okresie przyczyniła się do wzrostu inwestycji, konsumpcji i pozornej modernizacji kraju. Jednak już około 1973 r. pojawiły się pierwsze symptomy zachwiania gospodarczego, które od tej pory pogłębiały się i w rezultacie doprowadziły do totalnego zadłużenia państwa i największego w dziejach PRL kryzysu gospodarczego. Należy pamiętać, że zmiany, które przeprowadzono po grudniu 1970 r. w aparacie partyjnym i państwowym, były faktycznie zabiegami kosmetycznymi.

Mimo pozornej liberalizacji i „otwarcia” na Zachód utrzymano, a nawet wzmocniono, władzę komunistycznej monopartii (dekadę Gierka nazywa się wręcz czasem „stalinizmem bez terroru”). W dalszym ciągu prowadzono szeroko zakrojone działania wymierzone w Kościół katolicki i inne instytucje wyznaniowe. W latach siedemdziesiątych rozbudowie uległy struktury aparatu bezpieczeństwa (w 1973 r., a więc w czasach „liberalnego Gierka”, powstała np. specjalna komórka „D”, której celem było osłabianie Kościoła przez dezinformację, kompromitację osób duchownych, a nawet – jak pokazały późniejsze lata i przypadek ks. Jerzego Popiełuszki – fizyczną likwidację niektórych duchownych).

Kontynuowano również politykę ideologizacji przestrzeni publicznej i ofensywę propagandową. Wprowadzona w latach siedemdziesiątych nowa polityka propagandowa (tzw. propaganda sukcesu) przedstawiała jedynie pozytywny, lukrowany obraz rzeczywistości.

Ostatecznie ujednolicono i podporządkowano dominacji partii komunistycznej organizacje młodzieżowe. Ponownie, podobnie jak przed 1956 r., coraz szerzej korzystano ze wzorców sowieckich. W lutym 1976 r. dokonano nowelizacji Konstytucji PRL, do której wprowadzono zapisy stwierdzające *expressis verbis*, że Polska jest „państwem socjalistycznym”, a PZPR „przewodnią siłą społeczeństwa w budowie socjalizmu”. Za oficjalną doktrynę polityki zagranicznej uznano „przyjaźń i współpracę” ze Związkiem Sowieckim i innymi państwami socjalistycznymi. Było to faktyczne potwierdzenie braku suwerenności. Ekonomicznym przykładem uzależnienia od „wielkiego sąsiada” były inwestycje, których celem była polsko-sowiecka unifikacja przemysłowa (np. budowa kombinatu metalurgicznego „Huta Katowice”).

W drugiej połowie dekady nasiliły się objawy zapaści gospodarki. W czerwcu 1976 r. rząd zdecydował się na podwyżkę cen kluczowych artykułów spożywczych. Wybuch niezadowolenia

społecznego spacyfikowano przy użyciu przemocy (stosowano wówczas m.in. słynne „ścieżki zdrowia”). Mimo to cieszył się niesłabnącym poparciem Moskwy. Leonid Breżniew, z okazji 65. urodzin Gierka pisał do niego w liście: „Nasz kraj zna Was dobrze jako wielkiego przyjaciela KPZR [Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego] i Związku Radzieckiego, niezachwianego marksistę-leninistę, internacjonalistę, który przeszedł proletariacką szkołę walki klasowej”.

Strajki w sierpniu 1980 r. zadały ostateczny cios ekipie Edwarda Gierka, a on sam został zmuszony do ustąpienia ze stanowiska I Sekretarza PZPR. Jego następcy – podobnie jak on sam w grudniu 1970 r. – próbowali obarczyć go wyłączną odpowiedzialnością za zapaść gospodarczą i cywilizacyjną państwa. W rzeczywistości Gierek stał się ofiarą walk partyjnych koterii. W grudniu 1981 r. został internowany. Pozbawiono go również części odznaczeń i apanaży, z których korzystał jako przywódca partii i faktyczny szef państwa. Stąd próby, po 1989 r., uczynienia z niego ofiary stanu wojennego.

Na ocenę rządów i polityki Edwarda Gierka w okresie, gdy stał na czele PZPR, nakładają się nie tylko poglądy badaczy i publicystów, ale także – może nawet w większym stopniu – osobiste wspomnienia i sentymenty. Dla wielu Polaków dekada Gierka jest wspomnieniem względnie dostatniej młodości, szybkiego wzrostu poziomu życia i modernizacji kraju. Rozbudzone i częściowo zaspokojone postawy konsumpcyjne wpisywały się w model systemu zwanego „bigosowym socjalizmem”, w którym w dalszym ciągu krępowano aspiracje wolnościowe społeczeństwa. Nie można zapominać, że było to wciąż państwo komunistyczne, a pobudzanie niewydolnej gospodarki za pomocą kredytów przyniosło katastrofalne skutki. Próby oceny dokonań I sekretarza z pewnością nie ułatwia fakt, że do tej pory nie ukazała się ani jedna naukowa biografia Edwarda Gierka. Wydana w 2003 r. przez wydawnictwo „Iskry” książka autorstwa Janusza Rolickiego jest bardziej subiektywnym portretem sporządzonym przez admiratora Gierka, niż faktyczną monografią naukową. Również dwa słynne wywiady rzeki, przeprowadzone przez Rolickiego z Edwardem Gierkiem na początku lat dziewięćdziesiątych, nie mogą stanowić podstawy do wyciągania jakichkolwiek wniosków. Bardziej dogłębną, a co najważniejsze, poprawną metodologicznie analizę rządów Gierka i jego ekipy przedstawił Paweł Sasanka w książce *Czerwiec 1976. Geneza, przebieg, konsekwencje* (Warszawa 2006) – tam też znajduje się szczegółowa bibliografia.

Na pytanie „kim właściwie był Edward Gierek” można odpowiedzieć – szefem partii komunistycznej w Polsce, faktycznym przywódcą zniewolonego państwa, a także (powtarzając słowa Leonida Breżniewa) „wielkim przyjacielem KPZR i Związku Radzieckiego, niezachwianym marksistą-leninistą i internacjonalistą”.

Adam Dziurok, Bogusław Tracz
IPN Katowice

Wycofanie wniosku

Za oświadczeniem, które wczoraj wydałem, mogę jeszcze raz powtórzyć, że wycofuję wniosek w sprawie Gierka w związku z falą niewybrednych ataków pod moim adresem ze strony działaczy Federacji Młodych Socjaldemokratów i Sojuszu Lewicy Demokratycznej, które miały miejsce na różnych forach internetowych. Moja decyzja miała na celu uspokojenie agresywnych zachowań i fali nagonki na moją osobę i środowisko, z którego się wywodzę. I tak też się stało.

Mówiąc otwartym tekstem, poczułem się fizycznie zagrożony, zaszczyty i wystawiony na celownik. Znajomi wręcz doradzali mi, żebym uważał i nie wychodził niepotrzebnie z domu. (...)

Piotr Dudała (9 stycznia 2010 r.)